

Jørgen Elklit: *Folketællingen 1845. Metodiske problemer ved databehandling af et folketællingsmateriale. 1-2.* (Institut for Statskundskab ved Aarhus Universitet, 1969). 278 blade, 75 upag. blade (duplikeret).

Titlen er en let ændring af en prisopgavetekst fra Aarhus Universitet: Der ønskes en undersøgelse af de metodiske problemer ved anvendelse af moderne databehandling til en genanalyse af det bevarede materiale fra en af de danske folketællinger i det 19. århundrede. Jørgen Elklits bog er et uændret optryk af en besvarelse, der blev tilkendt guldmedaille.

Bogens behandling af de metodiske problemer beskæftiger sig ikke med de tekniske, eller maskinelle, problemer, men derimod med de rent historiske: kritik af kildematerialet, anvendelse af stikprøver, kodning og kategorisering, hvorefter problemerne anskueliggøres konkret ved to forskningsopgaver: vandringer og husstandenes struktur – alt med benyttelse af 1845-folketællingen.

Det er et solidt og dygtigt arbejde, og selv om det undertiden ofrer vel megen plads på detaljer, må det erkendes, at netop dette fører metodiske problemer ofte med sig. Generelt må det siges, at de opstillede problemer vel ikke er nye; men at det er første gang de rettes mod ældre danske folketællinger. Resultatet er da også, at gennemgangen af 1845-tællingen som kilde vil være vejledende for alle fremtidige forskere af folketællinger.

De to specialundersøgelser viser også frem til, at der vil være væsentligt nyt at hente gennem omfattende folketællingsanalyser. Det nye behøver ikke at ligge i, at resultaterne er overraskende. I det første tilfælde får

vi for første gang bekræftet indtrykket af, at vandringer før industrialismen var meget beskedne; den anden undersøgelse – over husstandsstørrelserne – klarlægger, at 3-generationsfamilierne ingeniunde var et udbredt fænomen, idet kun omkring 10 pct. af familierne var af denne karakter. Nu knytter der sig en række vanskeligheder til afgørelsen af de enkelte husstandes afgrænsning i kildematerialet, og mens forfatteren ofrer megen kraft på at fastslå de i mange retninger uvæsentlige aldersopgivelse, beror hans afgrænsninger af husstandene i mange tilfælde på indtryk. Til dette kommer, at integreringen mellem generationerne sikkert har bevæget sig ad en glidende skala, inden der blev tale om fælles bolig. Dette er der også i reglen taget højde for i nutidige sociologiske undersøgelser; men i den henseende slår folketællingerne naturligvis ikke til, hvorfor resultaterne også bør vurderes derefter.

Jørgen Elklits arbejde vil være et særdeles nyttigt udgangspunkt for fremtidig forskning. Dette gælder både de overvejelser, han har gjort, og som andre derfor spares for, og de problemer, han har stillet op.

Vagn Dybdahl

Palle Lauring: *Danske miljøer som malerne så dem.* (Gyldendal, 1969). 167 s.

På en lille snes sider fører bogen genremaleriets historie op i Danmark. Efter dette følger den egentlige bog, som gengiver en række fortrinsvis kendte billeder fra danske miljøer i slutningen af 19. årh. Til hvert billede er der en tekst, der tolker billedets historie, situation og efter behov genstandene på det. Det er charme-

rende læsning og vil for mange give en kulturhistorisk baggrund for de ofte afbildede malerier. Da bogen uden tvivl også vil kunne finde anvendelse i undervisningen, ville det have været bekvemt med nogle registre, ligesom en hel del læsere ville have været interesseret i angivelser af, hvor originalerne findes. Det ville sikkert også have lønnet sig at gennemgå lokalmuseerne for at finde motiver fra købstæderne, der er meget dårligt repræsenteret. *Vagn Dybdahl*

Ernst Mentze: P. S. Krøyer. (Schønbergske, 1969). 266 s.

Det har ikke manglet på artikler om Krøyer, kapitler om ham i bøger, offentliggjorte breve og erindringer m. m. En større sammenhængende bog foreligger først med denne. Ernst Mentze udgav for nogle år siden en bog om »Skagens guldalder«, og biografien af Krøyer er for så vidt en udbygning af afsnit deri. Generelt må det siges om bogen, at den hverken når det gælder personskildringen, miljøtegningen eller den kunstneriske analyse fører vor viden længere frem. Det er en god folkebiblioteksbog beregnet for den læser, der for første gang vil have lidt fyldigere besked om Krøyers liv og arbejde. Hvis man ønsker noget mere, slår den ikke til; det er åbenbart, at i det kunstteoretiske er det kun generelle og lidet dybtgående udsagn, der fremsættes, og både i det biografiske og det miljøtegnende holder forfatteren sig stort set til en række kendsgerninger, som ikke kombineres. Udstyrsmæssigt er det en nydelig, men ikke overdådig bog. *Vagn Dybdahl*

A. N. Hvidt (udg.): Lærebog om fæstningsanlægene i Danmark 1911. (Zac, 1969). 51 s.

Tidligere er her i tidsskriftet omtalt et par genudgivelser af skrifter om Københavns landbefæstning («Kort beskrivelse af de nye befæstningsanlæg ved København» og H. Frobenius: Københavns nye befæstningsanlæg); samme forlag har nu udsendt ovenstående i maskinskrevet og offsettrykt udgave. Bogen blev udgivet i 1911 som fortrolig lærebog for Officersskolens elever og henvender sig derfor ikke til egentlige specialister i fæstningsbyggeri; den skulle give en almen oversigt for officerer af alle våbenarter. Udgiveren, der tidligere har skrevet om fæstningens historie i Glostrupbogen 1965 og Lyngbybogen 1962, giver som indledning et lille leksikon over de anvendte fagudtryk og en kort oversigt over fæstningsarbejderne under 1. verdenskrig. Selve lærebogen giver et godt indtryk af fæstningens bygningsværker, bestykning og deres påtænkte funktioner. I det hele et nyttigt kildeskrift, som hidtil kun har været lidet kendt.

Vagn Dybdahl

Poul Koch, P. G. Lindhardt og Roar Skovmand (red.): Hal Koch og hans virke. (Gyldendal, 1969). 176 s.

Bogen er af type som de mange biografiske bøger om politikere, hvor en kreds af nærmere eller fjernere venner beretter om vennens indsats på forskellige områder. Bogen om Hal Koch vil få en høj plads i denne genre: der er både en sober og nøgtern vurdering af hans arbejde og gode bidrag til personkarakteristikken.